

HAL
open science

540 dagen crisis: een scenario made in Belgium

Catherine Xhardez

► **To cite this version:**

Catherine Xhardez. 540 dagen crisis: een scenario made in Belgium. Astrid Von Busekist. België begrijpen, De Bezige Bij, pp.31 - 37, 2013, 9789085424703. hal-03393276

HAL Id: hal-03393276

<https://sciencespo.hal.science/hal-03393276v1>

Submitted on 21 Oct 2021

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

BELGIË BEGRIJPEN

Verleden, heden
en toekomst
van een land
op de tweesprong

samengesteld door
Astrid von Busekist
met een voorwoord van
Carl Devos

Carl Devos	9	Voorwoord
Astrid von Busekist	15	Inleiding Bestaat er zo iets als Belgisch vernuft?

DEEL I

Een 'multinationale' democratie

	27	De prijs van het multiculturalisme
		Hoofdstuk 1
Catherine Xhardez	31	540 dagen crisis: een scenario made in Belgium
		Hoofdstuk 2
Hugues Dumont	37	Een onmogelijke dialoog? Twee gemeenschappen in beroering
		Hoofdstuk 3
Bruno Kartheuser	55	Een discrete gemeenschap: de Duitstaligen van België
		Hoofdstuk 4
Els Witte	69	Brussel: gewestelijke, federale en Europese hoofdstad
		Hoofdstuk 5
Claude Javeau	77	'Belgitudes'. De verzuiling voorbij
		Hoofdstuk 6
Marco Martiniello & Nathalie Perrin	85	Immigratie en differentiatie van de Belgische samenleving

Hoofdstuk 1

540 dagen crisis: een scenario made in Belgium

Politieke crises zijn in bepaalde opzichten te vergelijken met liefdesgeschiedenissen. Wie heeft na een amoureuze domper nooit stellig verklaard van z'n leven geen romance meer te beginnen? Wie heeft alle begane fouten, compleet met datum, niet steeds weer herkauwd? Maar een nieuwe liefde doet al dat leed op slag vergeten. De recente gebeurtenissen staan iedereen nog scherp voor ogen, maar nu de onderhandelingen zijn geslaagd, blijft er weldra nog slechts een vaag beeld hangen van de Belgische politieke crisis. Het collectieve geheugen verliest zijn scherpe kantjes en van de oude verbittering rest niet meer dan een nare herinnering. Dat mechanisme is waarschijnlijk onze redding, maar om de omvang van de crisis te kunnen overzien is het toch goed een chronologisch verloop van de gebeurtenissen te schetsen. Dat biedt ons ook de kans om orde te scheppen in de reeks voorvallen die 540 dagen aansleepte. Laten we hopen dat deze terugblik helpt voorkomen dat we ooit weer in dezelfde fouten vervallen.

2010: het gordijn valt

Het is moeilijk om het precieze begin van de crisis te bepalen — we weten immers dat ze al jaren latent aanwezig was — maar de federale verkiezingen 13 juni 2010 vormen er de officiële start van. Die verkiezingen zijn het gevolg van de val van de federale regering op 22 april 2010: het is de partijen aan de macht niet gelukt een oplossing te vinden voor de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde (BHV).^{*} De gevolgen zijn onherroepelijk: er moet een

nieuwe regering worden gevormd en dus is het aan de Belgen om zich uit te spreken. Aan Franstalige zijde eindigt de PS als winnaar, in Vlaanderen zegeviert de N-VA. De doorbraak van de Vlaams-nationalistische partij is verpletterend:¹ ze wint 27 zetels in de Kamer (tegen 26 voor de PS).

De regeringsvorming brengt de crisis teweeg en leidt binnen de uitvoerende macht tot een heuse stoelendans. De teller begint te tikken en een heuse parade van ‘-eurs’ en ‘-aars’ komt op gang: een stoet waarin al het Belgische vernuft (of surrealisme) wordt ingezet om de spelers te vinden die het zonnetje weer moeten laten schijnen aan de grauwe crishemel. Als winnaar opent Bart De Wever (N-VA) het bal: als ‘informatuur’ onderzoekt hij welke partijen bereid zijn een nieuwe regeringscoalitie aan te gaan. Wanneer hij vaststelt dat er tussen de partijen die hij polst voldoende raakvlakken zijn om een regering te vormen, wordt hij na twee weken van zijn taak ontheven. Elio Di Rupo (PS) neemt het stokje over en wordt in juli ‘preformateur’. Tijdens een eerste ontmoeting buigen de zeven gepolste partijen (N-VA, PS, CD&V, cdH, sp.a, Ecolo en Groen!²) zich over de nadere uitwerking van de staats hervorming. De PS-voorzitter werpt echter op 3 september de handdoek in de ring, waarna twee ‘bemiddelaars’ — Kamervoorzitter André Flahaut en Senaatsvoorzitter Danny Pieters — hem afflossen. Na die bemiddeling maakt Bart De Wever op 8 oktober zijn grootse comeback, ditmaal als ‘verhelderaar’. Hij hoopt te komen tot een verzoening van de standpunten van de zeven partijen die willen onderhandelen. Maar tien dagen later, wanneer de Franstalige partijen zijn compromisvoorstel verwerpen, zegt de N-VA-voorman: *Fabula acta est*’ en voorts verklaart hij dat de nationalistische Franstalige, door hem als ‘voorbarig’ aangemerkte reactie betreuren. De koning, die blijk blijft geven van vindingrijkheid, benoemt dan Johan Vande Lanotte (sp.a) als ‘conciliateur’, als verzoener.

In die periode volgen ettelijke rapporten elkaar op — met daartussendoor commentaar uit het buitenland, want de Belgische toestanden beginnen mondiaal zorgen te baren. Zo aarzelt de zaakgelastigde van het IMF medio december niet om te verkla-

ren: 'Het is belangrijk dat de autoriteiten onverwijld maatregelen treffen om deze risico's voor te zijn. De fundamenten van de Belgische economie zijn gedegen, maar ze vereisen wel versteviging.' Ratingbureau Standard & Poor's laat een waarschuwing uitgaan: het overweegt de financiële rating van België binnen zes maanden te verlagen vanwege de politieke instabiliteit van het land. Ondertussen zorgt Bart De Wever voor ophef via een interview in het Duitse weekblad *Der Spiegel*, waarin hij stelt dat België 'de zieke man van Europa' is geworden. Hij vergelijkt de geldtransfers tussen het noorden en het zuiden van het land met 'een infuus, zoals drugs voor een junkie'.

Wanneer het jaar 2010 afloopt, staan er 200 dagen van onderhandelingen op de teller: op dat moment verkeert België al in de langste crisis van zijn politieke geschiedenis. Een eerste record.

2011: de schaduwen wijken

Gedurende de eerste dagen van 2011 houden de Belgen hun adem in. De koninklijke verzoener komt namelijk met een globale nota (autonomie en financieringswet, de overheveling van bevoegdheden, de financiering van Brussel, BHV en wat punten over de modernisering van het politieke bestel) en wacht op de reacties van de partijen. CD&V gaat in tegen het 'ja' van de andere partijen (de Franstalige, Groen! en sp.a) met een 'nee, maar' en wil pas verder onderhandelen zodra de nota is geherformuleerd. De christendemocraten vallen over de financiële responsabilisering van de gefedereerde entiteiten en over het statuut van Brussel. De Vlaams-nationalisten scharen zich snel aan hun zijde en ook zij willen een paar voor hen fundamentele opmerkingen opgenomen zien in de nota. Op 6 januari vraagt Johan Vande Lanotte te worden ontheven van zijn taak met het argument dat 'men een paard naar de rivier kan leiden, maar het niet kan dwingen te drinken'. De koning verzoekt hem echter aan te blijven. Uiteindelijk betekent 26 januari het sombere einde van een eerste maand vol spanningen; nadat hij de koning zijn zesde rapport heeft aangeboden, neemt de koninklijke verzoener ontslag. In januari wordt er een

tweede record gevestigd: in de race om de langste politieke crisis in Europa ooit, onttronen de Belgen op 8 januari, na 208 dagen, de Nederlandse buurman.

De onderhandelingen bevinden zich op een dood spoor en op zoek naar een oplossing begint er een nieuwe overlegronde. Voor het eerst sinds de aanvang van de crisis worden de voorzitters van de twee liberale partijen geraadpleegd. Dat nog fonkelnieuwe initiatief leidt tot de benoeming van Didier Reynders als ‘informatuur’ — ja, we blijven in hetzelfde register. Een maand later dient de ex-voorzitter van de MR³ zijn rapport in, waarin hij ‘bereidheid tot onderhandelen’ vaststelt; daarom wijst de koning CD&V-voorzitter Wouter Beke aan om zich in het kostuum van ‘onderhandelaar’ te hullen. Het is inmiddels begin maart 2011, een maand waarin opklaringen en stortbuien elkaar afwisselen. Eind maart breekt België het trieste record van Irak: nooit eerder heeft een land zo lang zonder regering gezeten. Er zijn inmiddels 290 dagen verstreken sinds de verkiezingen van 13 juni 2010. Na een missie van zo’n twee maanden en een stuk dat hij hoofdzakelijk realiseert met Elio Di Rupo en Bart De Wever, brengt Wouter Beke verslag uit bij het staatshoofd. Hij stelt de basis te hebben gelegd voor hervatting van de onderhandelingen.

Naar aanleiding van dat rapport en na een reeks besprekingen wordt PS-voorzitter Elio Di Rupo op 16 mei belast met de taak een regering te vormen. Terloops benadrukken we dat het politieke leven voortgaat gedurende alle onderhandelingen en dat het land ook zonder regering functioneert (hetgeen menig waarnemer verrast); zo keurt de Kamer op 19 mei zonder veel strubbelingen de begroting voor 2011 goed. Het is de eerste begroting ooit goedgekeurd onder een regering van ‘lopende zaken’. Het zou een hele bedoening worden om de maanden die volgen precies te beschrijven, want daarvoor zijn ze te rijk aan heftige verklaringen, tergend stilzwijgen en dreigementen van afsplitsing. In die periode ondergaat de Franse Gemeenschap zelfs een naamsverandering: ze noemt zichzelf voortaan ‘Federatie Wallonië-Brussel’.⁴ Op 20 juli, aan de vooravond van de nationale feestdag, houdt koning Albert II een redevoering die aankomt als een elektroshock. Hij

waarschuwt de politiek voor de risico's die een lange crisis impliceert voor de Belgen, in het bijzonder voor dreigend poujadisme. De sfeer is gespannen. Diezelfde avond nog laat CD&V-voorzitter Wouter Beke weten dat zijn partij bereid is te onderhandelen over BHV. Het vonnis is onherroepelijk: de N-VA staat buitenspel.⁵

Na een paar weken vakantie hervat Elio Di Rupo medio augustus zijn taken als formateur. Na tal van bilaterale gesprekken tussen de respectieve partijvoorzitters komen de formateur en de acht partijen in de nacht van 14 op 15 september tot een akkoord over BHV. Het dossier dat de institutionele wereld in België al jaren achtervolgt, is eindelijk afgerond en de positieve dynamiek waarin de onderhandelaars verkeren maakt het mogelijk om andere akkoorden te sluiten, in het bijzonder over de bijzondere financieringswet op 24 september.* Dat is een essentieel punt, want die wet regelt de financiering van de gefedereerde entiteiten. De Franstalige liberalen zijn niet echt in een jubelstemming: na een reeks herhaalde aanvallen door Olivier Maingain (voorzitter van de FDF-factie binnen de MR), stemmen de FDF-militanten, die het BHV-akkoord niet evenwichtig achten, unaniem (minus drie onthoudingen) voor opzegging van de alliantie met de MR.

Eindelijk! De elfde oktober is de dag van een 'heugelijk' akkoord dat de zesde staatshervorming op de rails zet. Na dat institutionele akkoord laten de groene partijen zich uit het onderhandelaarsteam zetten: nog maar zes partijen zitten aan bij de sociaal-economische onderhandelingen. Maar als men het eens is geworden over justitie en over de afbouw van kernenergie, pakken zich nieuwe wolken samen boven de Wetstraat wanneer de begroting ter tafel komt. De spanning is te snijden tussen de Franstalige socialisten en de liberalen, die intern kampen met ernstige ideologische onenigheid. Op 21 november, wanneer iedereen meent dat alles toch in kannen en kruiken, is er een donderslag bij heldere hemel: Elio Di Rupo trekt naar de vorst om zijn ontslag in te dienen als formateur. De koning houdt echter zijn antwoord in beraad en raadpleegt de voorzitters van de zes partijen aan de onderhandelingstafel. Uiteindelijk vraag hij Di Rupo

diens werkzaamheden voort te zetten. Al die onvoorziene wendingen voltrekken zich tegen de achtergrond van Europese dreigementen. Op 23 november dreigt de eurocommissaris voor Economische Zaken opnieuw met sancties als België niet bijtijds een ontwerp-begroting indient conform de Europese aanbevelingen. Op 26 november slaat de vlam in de pan: Standard & Poor's verlaagt de rating van België, wat de druk op de onderhandelaars danig opvoert. Na een marathonvergadering van achttien uur bereiken de formateur en de onderhandelende partijen een akkoord over de begroting. En dat voert ons naar 1 december, de datum waarop er een globaal regeerakkoord ligt. Op 5 december 2011, na 540 dagen onderhandelen, worden de ministersposten verdeeld. België heeft een regering. Eind goed al goed?